

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 9, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 005.332.4:658.62

В. М. Гриньова,
д. е. н., проф., зав. кафедрою менеджменту, Харківський національний економічний університет
Н. В. Мисько,
аспірант кафедри Менеджменту, Харківський національний економічний університет

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

V. M. Gryneva,
doctor of economics, professor, the head of the Department of management
Kharkov national university of economics
N. V. Mysko,
the postgraduate of the Department of Management,
Kharkov national university of economics

THE MAIN COURSES OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMICAL MECHANISM OF THE INDUSTRIAL PRODUCT'S COMPETITIVENESS IMPROVEMENT

В статті розглянуто та проаналізовано основні напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності продукції промислового підприємства

In the article the main courses of organizational and economical mechanism of the industrial product's competitiveness improvement are considered and analyzed.

Ключові слова. *Конкурентоспроможність, промислова продукція, механізм, забезпечення конкурентоспроможності, витрати підприємства, якість продукції.*

Keywords. *Competitiveness, industrial products, mechanism, implementation of the competitiveness, inputs of the enterprise, quality of production.*

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси в економіці України супроводжуються серйозними проблемами і труднощами, рішення яких вимагає суттєвих макро- і мікроекономічних змін і зрушень. Однією з таких проблем є розв'язання теоретико-методичних і прикладних питань забезпечення і сталої підтримки конкурентоспроможності вітчизняної промислової продукції, які все ще значно відстають по цим вимогам від світових досліджень.

Виходячи з актуальності проблеми підвищення ефективності управління конкурентоспроможністю підприємств, важливим чинником ефективного розвитку промислових підприємств є удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності своєї продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення конкурентоспроможності продукції розкрито в багатьох теоретичних і проектних роботах як вітчизняних, так і зарубіжних авторів: Р.А. Фатхутдінова, Х.А. Фасхїєва, М.Г. Долинської, В.Л. Диканя, Г.Л. Азосєва, Е.А. Горбашко, Іванова Ю.Б., С.М. Ілляшенка, А.Е. Воронкова, Г.М. Скударя, Р. М. Тіхонова, В.М. Осипової, Л. А. Крота та І. А. Соловйова та інших. Проте даний напрям не втрачає своєї актуальності. Сьогодні практично відсутні загально визначені наукові розробки щодо аналізу основних умов функціонування механізму забезпечення якості та конкурентоспроможності промислової продукції.

Мета та завдання статті полягають в дослідженні основних напрямів вдосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності продукції промислового підприємства.

Викладення основного матеріалу. Організаційно-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності продукції промислового підприємства передбачає координацію управлінських дій у сфері вибору виробничо-збутової стратегії підприємства і зміни налаштувань функціональності організаційної структури управління підприємством.

Основою зміни виробничо-збутової стратегії підприємства, спрямованої на поліпшення його позицій на ринку є підвищення конкурентоспроможності продукції, що виробляється на підприємстві. Це досягається шляхом наближення споживчих і вартісних характеристик продукції до оптимальних значень, а також прогнозуванням запитів покупців в режимі постійного обліку життєвого циклу продукції.

Зміна налаштувань функціональності організаційної структури управління дозволяє прискорити адаптацію підприємства до запитів ринку; збільшити ефективність рішень в області реформування виробничо-збутової стратегії підприємства.

Задоволення вимог споживачів до продукції, що поставляється на ринок, і забезпечення прибутковості при її виробництві базуються на аналізі витрат на формування, підтримку, підвищення якості продукції і дозволяє оцінити ефективність («здоров'я») організаційної структури управління конкурентоспроможністю промислової продукції підприємства. На рис. 1 представлено основні напрями аналізу витрат на формування і підтримку якості продукції, в рамках яких можливе вирішення більше 20 техніко-економічних завдань щодо оцінки рівня ефективності організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності продукції промислового підприємства, а також створення науково-методичної бази щодо його вдосконалення. Розглянемо найголовніший, на нашу думку, з них.

Рис. 1 Склад задач, що вирішуються з використанням класифікатора витрат на якість продукції

Напрямок «Оцінка долі витрат на якість у складі сумарних витрат на виробництво». Дані про динаміку питомої ваги сумарних витрат на якість і їх основних складових можна використовувати для оцінки об'єктивності системи якості, зокрема, система забезпечення якості на підприємстві оцінюється як ефективна при одночасному дотриманні двох умов: скороченні долі витрат на забезпечення і підвищення якості у витратах на виробництво готової продукції і скороченні долі витрат в експлуатації через постачання неякісної продукції в аналізованому періоді в порівнянні з базовим.

Здійснені заходи щодо управління процесами забезпечення і підвищення якості продукції на підприємстві можна вважати успішними при випереджаючих темпах скорочення витрат в експлуатації в порівнянні із скороченням сумарних витрат на якість.

Таке випередження доцільно забезпечити також для нівелювання впливу на результати оцінки ефективності системи якості деяких недоліків методичного плану, обумовлених використанням даних про втрати в експлуатації через постачання неякісної продукції. Суть цих недоліків полягає в тому, що витрати на гарантійний ремонт, обслуговування і штрафні санкції можуть відноситися не лише до продукції, яку було випущено в поточному (аналізованому) році, але і до такої, що було вироблено у попередні роки (2 – 3 роки залежно від гарантійного терміну на виріб).

Враховуючи ту обставину, що обсяги виробництва зрілої продукції, як правило, мають тенденцію до зниження, випередження темпів скорочення витрат в експлуатації поточного року, певною мірою гарантує сприятливі показники попереднього року, при віднесенні відповідних витрат в експлуатації до обсягів реалізації даного періоду.

Іншими словами, для більш достовірної оцінки ефективності системи якості промислових підприємств за аналізований і базовий період, поряд з річним періодом, слід використовувати двох – трирічний період.

Критично оцінюючи вказані недоліки методичного порядку, необхідно мати на увазі, що ці недоліки не є специфічними, властивими даному методу, вони властиві всім методикам, що передбачають використання відомостей про якість продукції в експлуатації, тобто що використовують об'єктивний інструмент аналізу – зворотний зв'язок.

Пропонований метод оцінки ефективності системи якості на підприємстві відрізняється від методу, який рекомендовано ДСТУ ISO 9004-1-95 [1], як в частині вмісту економічних показників і елементів собівартості, що враховуються при проведенні оцінки ефективності, так і з точки зору методики її розрахунку. Зокрема, в [1] при розрахунку ефективності систем якості, поряд з показниками, що характеризують економіку якості, враховується ефект від діяльності, які більшою мірою характеризують ефективність організації виробництва, а не системи якості. Це стосується економії від зниження витрат на підготовку виробництва, економії від ліквідації або скорочення простоїв, обумовлених перебоями в постачанні, економії від підвищення надійності виробничого устаткування та інших видів економії, що мають віддалене відношення до системи забезпечення якості продукції.

На відміну від ДСТУ ISO 9004-1-95 [1], пропонований критерій ефективності системи якості акумулює всі види економії, отриманої від:

- скорочення внутрішньозаводських втрат від браку та дефектів;
- вдосконалення організації і технології технічного контролю і випробувань продукції;
- підвищення сортності товарів, що випускаються;
- скорочення витрат на гарантійний ремонт і обслуговування виробів;
- скорочення або повної ліквідації штрафних санкцій за постачання в експлуатацію неякісної продукції;
- скорочення інших видів витрат на забезпечення і підвищення якості продукції.

Пропонований метод оцінки ефективності системи якості на підприємстві простий, не вимагає громіздких розрахунків і всебічно характеризує систему якості, оскільки враховує стан профілактики дефектів, стан системи технічного контролю і випробувань виробів, а також втрати підприємства через виробництво неякісної продукції.

Отримані з його допомогою оцінки можуть бути використані для розробки планових або рекомендованих до використання перспективних показників з врахуванням всіх факторів, що впливають на них.

Необхідно враховувати, що не може бути єдиного нормативу, що характеризує витрати на забезпечення і підвищення якості продукції. Одна і та ж питома вага витрат на забезпечення і підвищення якості продукції у вартості виробленої продукції, в одному випадку може бути надмірною, а в іншому – недостатньою. Рівень витрат на якість залежить в першу чергу від виду і складності продукції, що випускається, рівня розвитку технологій в даній галузі, номенклатури продукції підприємства, ступеню освоєння виробу, організації підготовки виробництва продукції і ряду інших виробничих факторів. У сучасних умовах необхідно випускати продукцію, яка, задовольняючи запити споживачів, забезпечувала б необхідний ефект в експлуатації або при використанні. Тому доцільно розглядати питання оптимізації рівня якості продукції (за винятком продукції, призначеної для підтримки життєдіяльності і безпеки людей, де рівень якості має бути максимальним). Оптимальне значення показника якості продукції таке, при якому досягається: максимальний ефект від експлуатації або використання продукції при заданих витратах на її створення та експлуатацію або використання; нормативне значення ефекту при мінімальних витратах; максимальне відношення ефекту до витрат. Під ефектом розуміється досягнення певної технічної, економічної або соціальної мети.

Досягнення оптимального рівня якості продукції повинне виходити не лише з необхідності зниження витрат на її виготовлення, але і з доцільності

збільшення показників якості продукції. При підвищенні рівня якості витрати спочатку повільно зростають, оскільки машинобудівне виробництво легше справляється із заданими вимогами, але у міру підвищення якості витрати різко зростають, тобто в певний момент якість продукції досягає такого рівня, коли подальше підвищення якості продукції виявляється економічно недоцільним. Таким чином, зниження рівня якості викликає зменшення витрат на забезпечення і підвищення якості продукції на величину A , але це призводить до зниження ефекту в експлуатації (використанні) на величину B ($A < B$). Зростання рівня якості викликає збільшення витрат на забезпечення якості на величину C , яка значно більше відповідного ефекту D . Націлення на максимізацію показників якості продукції викликає непомірне збільшення витрат на її виробництво.

У загальному вигляді витрати на продукцію складаються з витрат на виготовлення і на експлуатацію (використання) продукції. Чим вище якість виготовлення виробу, тим нижче витрати в експлуатації. Оптимальний рівень якості продукції є таким, при якому сумарні витрати мінімальні.

Якість продукції виявляється при експлуатації або використанні. Оптимальний рівень якості – це такий, вище або нижче за який виробляти продукцію економічно недоцільно. Підприємства-виробники промислової продукції інколи, прагнучи до економії і зниження собівартості, знижують рівень якості продукції, що виробляється. В цьому випадку збільшуються витрати у сфері експлуатації продукції, оскільки збільшуються витрати на ремонт і обслуговування продукції низької якості. Доцільно, щоб всі витрати, пов'язані з аварійним ремонтом продукції у процесі експлуатації та використання, несло підприємство-виробник, що значно підвищить зацікавленість підприємства у випуску продукції оптимального рівня якості.

Визначення оптимальних значень показників якості продукції дозволяє провести у свою чергу функціонально-вартісний аналіз, який дозволяє оптимізувати співвідношення між необхідним рівнем якості, сукупними витратами ресурсів і корисним ефектом від експлуатації (використання) продукції. Результатом проведення ФВА має бути [2-4]:

підвищення якості продукції при збереженні рівня витрат;

зменшення витрат при збереженні рівня якості;

скорочення витрат при обґрунтованому зниженні показників якості до їх функціонально необхідного рівня.

З вищевикладеного виходить, що кожне підприємство, залежно від поставлених цілей відносно завоювання певних позицій на внутрішньому і світовому ринках, стратегії подальшого розвитку повинно самостійно встановлювати рівень витрат на забезпечення і підвищення якості продукції, що виробляється, визначати рівень прийнятних та надмірних витрат на забезпечення і підвищення якості продукції.

Завдання оптимізації сумарних витрат на підтримку та підвищення якості продукції може вирішуватися шляхом зіставлення між собою конкретних категорій витрат за видами діяльності, які забезпечують і підвищують якість, з кінцевими результатами діяльності щодо підтримки та забезпечення якості продукції, зокрема з витратами на профілактику дефектів, втратами від дефектної продукції на підприємстві та в процесі експлуатації (використання).

По суті, ідея оптимізації витрат полягає в тому, що зростання витрат на запобігання дефектам і технічний контроль повинні приводити до більшої економії коштів за рахунок скорочення витрат від браку, переробок та інших витрат усередині підприємства і в експлуатації і, отже, до зниження витрат на забезпечення та підвищення якості продукції, що виробляється.

Необхідно мати на увазі, що збільшення витрат на запобігання дефектам і технічний контроль, не виявиться в негайному зниженні витрат від браку і дефектів через відставання в часі дій від отримуваних результатів. Тому для відстежування і оцінки результатів за кожним значним заходом щодо профілактики дефектів необхідно фіксувати початок і кінець періоду впровадження.

Підвищення витрат на запобігання браку і дефектів у виробництві та експлуатації виробів, включаючи розробку і підтримку функціонування системи забезпечення та підвищення якості продукції підприємства може також привести до скорочення витрат на технічний контроль і випробування продукції. У свою чергу, підвищення витрат на технічний контроль і випробування продукції можуть привести до зниження витрат від відмов в експлуатації (при використанні) виробленої продукції.

Питому вагу витрат на забезпечення та підвищення якості продукції у витратах на її виробництво, а також структуру витрат на забезпечення та підвищення якості продукції по підприємству в цілому і за окремими виробами можна зіставляти з даними підприємств-конкурентів, що випускають аналогічну продукцію.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Вирішення перерахованих завдань дозволить створити необхідні умови для оцінки показників стану виробництва продукції при її сертифікації, відповідно до вимог міжнародних стандартів [1].

Розглянуті напрями вдосконалення механізму забезпечення якості промислової продукції промислових підприємств не вичерпують всієї сукупності організаційно-економічних способів забезпечення конкурентоспроможності, але відображають найбільш перспективні з них.

Можна зазначити, що перспектива подальших досліджень у даному напрямі пов'язана з економіко-математичним обґрунтуванням шляхів забезпечення конкурентоспроможності промислової продукції.

Література

1. Государственный стандарт Украины ДСТУ ISO 9004-1-95 Управление качеством и элементы системы качества <http://www.bvp.h1.ru/pdf/9-36.pdf>
2. Гриньова В.М. Функціонально-вартісний аналіз в інноваційній діяльності підприємства [Текст] : монографія / В.М.Гриньова ; Харк. держ. екон. ун-т. - Х. : ІНЖЕК, 2004. - 124 с.
3. Савченко, О. О. Функціонально-вартісний аналіз витрат виробництва / О. О. Савченко // Науковий вісник Національного аграрного університету. - К. : Нац. аграр. ун-т, 2008. – Вип. 120 – С.230-235.
4. Ковыгин П.Н. Практическое применение функционально-стоимостного анализа [Текст] : учеб. пособие / П. Н. Ковыгин, Ю. Я. Муравичкий ; Ленингр. финансово-экон. ин-т. - Л. : Изд-во Ленингр. фин.-экон. ин-та, 1990. - 59 с.

References:

1. Ukrainian national standard (1995), "ISO 9004-1-95 Quality management and quality system elements", available at: <http://www.bvp.h1.ru/pdf/9-36.pdf> (Accessed 27 September 2013).
2. Hryn'ova, V.M. (2004), *Funktional'no-vartisnyj analiz v innovatsijnij diial'nosti pidpriemstva* [Functional cost analysis in the innovation activity of the enterprise], ІNZhEK, Kharkiv, Ukraine.
3. Savchenko, O. O. (2008), "A Value analysis of production costs", *Naukovyj visnyk Natsional'noho ahrarnoho universytetu*, vol. 120, pp. 230-235.
- Kovygin, P.N. (1990), *Prakticheskoe primenenie funkcional'no-stoimostnogo analiza* [The practical application of functional cost analysis], Izdatel'stvo Leningradskogo finansovo-jekonomicheskogo instituta, Leningrad, Russia.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"